

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Hana Alhadi

**Komunikacija med dvema konfliktnima etničnima entitetama - dialog na ravni
vsakdanjega življenja med Izraelci in Palestinci**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Hana Alhadi

Mentor: red. prof. dr. Mitja Velikonja

**Komunikacija med dvema konfliktnima etničnima entitetama - dialog na ravni
vsakdanjega življenja med Izraelci in Palestinci**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Komunikacija med dvema konfliktnima etničnima entitetama - dialog na ravni vsakdanjega življenja med Izraelci in Palestinci

Uspešna komunikacija med dvema etničnima entitetama je v današnjem času vse bolj pomembna, še posebej pa predstavlja izziv, če etnični entiteti bivata na istem teritorialnem območju ter sta med seboj v konfliktu. Naloga se usmerja na vsakodnevno komunikacijo med mladimi predstavniki izraelske in palestinske etnične entitete in predpostavlja, da se njihova komunikacija kot dialog na zavedni in nezavedni, asociativno-kognitivni, ravni nahaja v tretji fazi Gurevitchevega modela kroga razumevanja. Naloga nadalje predpostavlja, da premik v zadnjo fazo tega modela kroga razumevanja, ki predstavlja obenem tudi ključno fazo za uspešen dialog, ni mogoč zaradi politične in gospodarske neenakosti med obema entitetama. Politično in gospodarsko neenakost kot potencialni vzrok za neuspešno komunikacijo in dialog dokazuje tudi Habermasova komunikacijska teorija. Nazadnje na podlagi empiričnih podatkov, pridobljenih preko kvalitativne metode znanstvenega raziskovanja, nakazujem tudi možno rešitev za uspešno komunikacijo in dialog med izraelsko in palestinsko etnično entiteto.

Ključne besede: komunikacija, dialog, Izraelci, Palestinci, neenakost

Communication between two conflict ethnic entities – dialogue on the level of everyday life between Israelis and Palestinians

Nowadays successful communication between two ethnic entities plays very important role and it becomes a challenge especially if two ethnic entities live in the same territory and are in conflict relations. This work is focusing on an everyday communication between young representatives of Israeli and Palestinian ethnic entity and assumes that their communication in a sense of dialogue on conscious and unconscious level is in the third stage of Gurevitch's model of Circle of understanding. It also assumes that it is impossible to move from third stage to the last stage of Circle of Understanding which is necessary to reach in order to achieve successful communication and successful dialogue, because of political and governmental inequality. This inequality as reason for potential communicational unsuccessfulness is then proved through Habermas communicational theory. On the basis of empirical data, gained through qualitative method of scientific research, there is a potential solution for successful communication and dialogue between Israelis and Palestinians proposed.

Key words: communication, dialogue, Israeli, Palestinian, inequality

Kazalo

1	Uvod	5
2	Opredelitev in utemeljitev pristopa dela	6
2.1	Teze	6
2.2	Metodološki pristop	7
2.3	Opredelitev osnovnih pojmov	7
3	Teoretično izhodišče	8
3.1	Gurevitchev model kroga razumevanja in moč nerazumevanja	8
3.1.1	Krog razumevanja	9
3.1.2	Primeri dialogov	10
3.2	Habermasova komunikacijska družbena teorija	11
3.3	Pozicija moči v izraelsko-palestinskem odnosu	13
3.3.1	Zgodovinsko ozadje konflikta	13
3.3.2	Gospodarska in politična neenakost	14
4	Empirični del	17
4.1	Opredelitev vzorca	17
4.2	Uporabljena metodologija	18
4.2.1	Strukturirani intervju	19
4.2.2	Asociativni test besed	20
4.3	Rezultati	21
4.3.1	Strukturirani intervju	21
4.3.2	Asociativni test besed	24
5	Interpretacija rezultatov in diskusija	26
6	Sklep	29
7	Literatura	31
8	Priloga A: Vprašalnik, kot so ga prejeli respondenti	34

1 Uvod

V današnjem času, ko se vse bolj pogosto soočamo s tako imenovanim trkom civilizacij, ki ga prinaša globalizacija, je uspešna komunikacija med dvema ali več različnimi narodi ključnega pomena. Komunikacija namreč vpliva na uspešnost sobivanja med narodi, ta pa nemalokrat predstavlja izziv, saj je med narodi, ki si delijo isto ozemlje včasih težko najti trdne skupne točke, stičišča, ki bi lahko predstavljala osnovo za razumevanje in uspešen dialog.

Izraelsko-palestinski konflikt je aktualen na mednarodnem prizorišču že več desetletij in predstavlja specifično, problematično situacijo, ko dva naroda definirata isti teritorij za svojo domovino. Ta konflikt je povzročil že več intervencij mednarodnih nevladnih organizacij, mnogo neuspešnih poskusov mirovnih sporazumov ter brez števila poročanj o vsakodnevnih kršitvah mnogih človekovih pravic.

Znova in znova se poudarja, kako pomembno vlogo ima tudi uspešna komunikacija pri razreševanju med-etičnega konflikta in tudi pri rešitvi izraelsko-palestinske problematike. Že več kot šestdeset let brezplodnega reševanja tega konflikta odraža neuspešno komunikacijo med tema dvema narodoma, še posebej na politični ravni, pri čemer ni več mogoče spregledati neenakosti okoliščin, v katerih na istem ozemlju živita obe etnični entiteti. Tukaj se odpirata dve vprašanji: Ali je ta komunikacija neuspešna tudi na ravni vsakodnevnega življenja, in če je, ali nemara niso vzrok za to neuspešnost prav neenake politične in gospodarske razmere?

Da bi to raziskala, se v svojem delu nisem usmerila na komunikacijo na politični ravni, pač pa sem želela raziskati raven, ki se nam zdi najbolj samoumevna, to je raven vsakodnevnega življenja posameznika kot predstavnika izraelske ali palestinske etnične entitete. Na vsakdanjo raven sem se usmerila v smislu sobivanja, saj prav vsakdanja kultura ustvarja svet skupnega pomena, ki je "skupno razumevanje vseh članov družbe, ki ustvarjajo komunikacijo in takojšnje razumevanje obnašanja drugih" (Vink 2005, 64). Cilj dela je bil torej odkriti značilnosti vsakodnevne komunikacije med predstavniki izraelske in palestinske kulture ter ugotoviti, kakšna je med njimi vsakdanja

komunikacija. Predpostavila sem, da v primeru, če je ta neuspešna, korenini vzrok zanjo v gospodarski in politični neenakosti med njima.

2 Opredelitev in utemeljitev pristopa dela

2.1 Teze

- A1 Interakcija med Palestinci in Izraelci je na vsakodnevni ravni zelo pogosta in predvsem negativna.
- A2 Asociacijske kognitivne zaznave enakih besed tako med Izraelci kot Palestinci kažejo na etnocentrično perspektivo.
- A3 Komunikacija med Izraelci in Palestinci je v vsakdanjem življenju, po Gurevitchevem modelu kroga razumevanja, običajna na stopnji "nezmožnosti nerazumevanja".
- B Premik komunikacije med Izraelci in Palestinci iz faze "nezmožnosti nerazumevanja", po Gurevitchevem modelu kroga razumevanja, ni možen zaradi politične in gospodarske neenakosti med izraelsko in palestinsko etnično entiteto.

Na značilnosti komunikacije med Izraelci in Palestinci se navezujejo teze A1, A2 in A3. S tezo A1 predpostavljam pogostost in naravnost interakcij med Izraelci in Palestinci na ravni vsakdanjega življenja, s katero poskušam zajeti zavedno raven dojetja nasprotne etnične entitete ter komunikacijo z njo. Teza A2 pa se usmerja na nezavedno raven dojetja nasprotne etnične entitete ter komunikacijo z njo. Tako teza A1 kot teza A2 se neposredno navezujeta na tezo A3, ki bolj konkretno in v teoretičnem okvirju predpostavlja, na kateri ravni naj bi se nahajala komunikacija med njimi. Vsakodnevna negativna interakcija torej spodbuja etnocentrično perspektivo, kar dokazuje, da je medkulturna komunikacija med Izraelci in Palestinci na stopnji "nezmožnosti nerazumevanja" po Gurevitchevem modelu kroga razumevanja. Ker so vse teze tematsko neposredno povezane, so označene z isto črko. Vse tri teze, še posebej pa teza A3 se navezujejo na Gurevitchev model kroga razumevanja.

Teza, ki je označena s črko B je nadgradnja teze A ter se usmerja na same vzroke predpostavljene neuspešnosti med obema etničnima entitetama. Navezuje se posredno na Gurevitchev model kroga razumevanja ter neposredno na Habermasovo komunikacijsko teorijo o okoliščinah diskurza ter o idealni govorni situaciji.

2.2 Metodološki pristop

V diplomskem delu sem v teoretičnem delu uporabila metode proučevanja in analize sekundarnih in primarnih virov ter v empiričnem delu kvalitativno raziskovanje s strukturiranim intervjujem in krajšim testom asociativnih besed. Tak način zbiranja empiričnih podatkov se mi je namreč zdel najbolj primeren za raziskovanje zavedne in nezavedne ravni respondentov ter umestitev dobljenih podatkov v teoretične okvirje. S strukturiranim intervjujem sem želela preučiti percepcijo vsakodnevne medkulturne interakcije iz posameznikovega osebnega zornega kota, še posebej iz posameznikovih lastnih izkušenj, test asociativnih besed pa sem izbrala predvsem kot dodatno metodologijo, s katero sem želela preveriti tezo A2. Vzorec empiričnega raziskovanja sestavlja sedem respondentov¹- državljanov države Izrael, in sicer trije Palestinci in štirje Izraelci.

2.3 Oprelitev osnovnih pojmov

Moje delo se usmerja na dve etnični entiteti in sicer izraelsko in palestinsko. **Etnično entiteto** definiram kot celoto, skupnost ljudi, ki imajo isti etnični izvor oziroma pripadajo isti entiteti. Za predstavnike palestinske etnične entitete se uporablja izraz "izraelski Arabci" ter izraz "Palestinci".² Izraz "Izraelci" pa se uporablja za državljane države Izrael, ki so judovskega porekla. V svojem delu bom uporabljala izraze "**Palestinec**" za državljana države Izrael ali prebivalca Zahodnega Brega in Gaze, ki je arabskega porekla, ter izraz "**Izraelec**" za državljana države Izrael, ki je judovskega porekla. **Komunikacijo** med Izraelci in Palestinci razumem po definiciji, ki jo označuje za "simbolni proces v katerem ljudje ustvarijo skupne pomene" (Lustig in Koester v Wang 2002) ter jo proučujem v okvirju Gurevitcheve definicije dialoga ter

¹ Na začetku je bil predviden vzorec desetih respondentov, po pet predstavnikov vsake etnične entitete, žal pa se je vzorec zožil zaradi nepričakovanih težjih okoliščin (pomanjkanja internetne povezave), zaradi katerih dva potencialna palestinska respondenta in en potencialni izraelski respondent niso mogli odgovarjati na intervju.

² Izraz Palestinec se uporablja predvsem za tiste Arabce, ki živijo na t.i. okupiranih ozemljih.

Habermasove definicije diskurza. **Neenakost** pa je v delu razumljena kot situacija, kjer ima neka skupina več priložnosti ter večjo moč kot druga.

3 Teoretično izhodišče

3.1 Gurevitchev model kroga razumevanja in moč nerazumevanja

Gurevitch v svoji teoriji poudarja, da se takrat, ko želimo ustvariti dialog med dvema konfliktnima identitetama, usmerjamo le na medsebojno razumevanje in poudarjanje podobnosti. Prav na tak način pa se povečini spregleda elemente konflikta in se namerno ignorira elemente "drugosti", kjer se ta "drugi" praviloma definira kot nasprotje "sebe". Po njegovih besedah dialog sestavljata dve enako močni in pomembni komponenti:

- **pot skupnega** (way of common) in
- **pot drugačnega** (way of strange).

Pri konfliktni situaciji se krši element skupnega, konflikt sam pa predstavlja razmerje med "nasprotniki različnih ras, spolov, starosti, religije in politične naravnosti, kjer v ekstremnih primerih stoji obstoj enega na zanikanju pravice obstoja drugega," (Gurevitch 1989, 161).

Pot skupnega po Gurevitchu predstavlja svet pomenov, ki se med seboj povezujejo in zagotavljajo obema stranema v dialogu medsebojni obstoj v skupnem svetu. Ta pot je pomembna za uspešen dialog, saj je potrebno postaviti osnove razumevanja, da bi dialog lahko uspel. Pot drugačnega vsebuje pogled na drugo stran v dialogu preko lastnega ločenega centra in preko egocentrične ali etnocentrične perspektive. Tako pot skupnega, kot pot drugačnega pa sta pomemben del dialoga, ki je po tej teoriji definiran kot dialektični proces kombiniranja obeh. "Brez skupnega namreč ni drugačnega in s tem tudi potrebe po dialogu ni, uspešen dialog pa lahko dosežemo le preko pravega razumevanja nerazumevanja," (Gurevitch 1989, 162). Tako lahko rečemo, da Gurevitch izpostavi komponento drugačnega kot enakovredno in prav tako pomembno kot komponenta skupnega.

Gurevitch pravi, da bi se konfliktni strani v dialogu morali bolj zavedati te drugačnosti in različnosti kot razdalje med stranema, namesto da bi poudarjale le skupne vrednote, v

želji doseči konstruktiven in uspešen dialog. Kajti "(...) samo takrat, ko se obe strani odrečeta prejšnjemu načinu razumevanja, se lahko dialog dotakne bistva nasprotovanja in konflikta," (Gurevitch 1989, 161). Pravi dialog se namreč lahko začne, ko dve strani omogočata druga drugi predstaviti se kot drugi (in ne kot sebi lastni) izvor resnice in pravice.

3.1.1 Krog razumevanja

V dialogu igra razumevanje igra ključno vlogo, predstavlja pogoj zanj ter je obenem tudi njegov produkt. Gurevitch pa poudarja, da je enako pomembno tudi nerazumevanje, ki ga definira kot kognitivni mehanizem oziroma aparat za percepcijo nečesa, kar je razumljeno iz egocentrične ali etnocentrične perspektive (Gurevitch 1989, 164). Potek dialoga predstavi preko procesa zmožnosti oziroma nezmožnosti razumevanja in nerazumevanja, ki ga poimenuje krog razumevanja.

Ta krog razumevanja je sestavljen iz štirih faz, in sicer iz:

- faze "nezmožnosti razumevanja"
- faze "zmožnosti razumevanja"
- faze "nezmožnosti nerazumevanja" ter
- faze "zmožnosti nerazumevanja".

Prva faza v krogu razumevanja je "nezmožnost razumevanja", kjer dve konfliktni strani v dialogu hodita po poti drugačnega, pri čemer obstaja določen del, ki ga je nemogoče zreducirati na svet skupnega. Faza "nezmožnost razumevanja" se premakne s pomočjo različnih informacij, zgodb in razlag v fazo "zmožnost razumevanja". Pri tem si preko novih podatkov in informacij prizadevamo razumeti nasprotno stran v dialogu. Toda "izmenjava informacij, razlage, skupni rituali in manifestacija empatije ne vodijo nujno v resnično razumevanje in praviloma ne morejo razrešiti glavnega problema dialoga," (Brislin v Gurevitch 1989, 165).

V fazi "zmožnosti razumevanja" smo velikokrat zaslepljeni, saj mislimo, da dejansko razumemo partnerja, v bistvu pa ga še zmeraj dojemamo le preko lastnih konceptov, pri čemer ga dojemamo le površinsko. Namesto "zmožni razumevanja" smo v tej točki le v

fazi “nezmožni nerazumevanja”. Med dvema konfliktnima identitetama pa je za fazo “nezmožnost nerazumevanja” značilna postavitev nasprotne strani v senco kot negacijo lastne pravice, resnice in ekskluzivnosti, dojemanje prepričanja druge strani v dialogu kot mispercepcije ter ignoriranje resničnega strahu, jeze in bolečine drugega (White v Gurevitch 1989, 163). Na tej točki je za uspešen dialog potrebno narediti korak do “zmožnosti razumevanja”, ki je zmožnost prepoznavanja in dojemanja drugega kot drugega in ne zgolj dojemanje znotraj okvirja lastnih vrednot in definicij iz etnocentrične perspektive. Ko partnerja v dialogu dojamemo kot “d drugega”, je ta namreč osvobojen podobe, ki ga je druga stran projicirala preko lastne zavesti. Takrat postane partner v dialogu neodvisen in oddaljen pojav. Resnično “ne razumeti” tako pomeni zavedati se, da ne moremo razumeti, če ne razmišljamo z izrazi, termini, pojmi in pogoji druge strani. Prav to pa nam odpre novo razumevanje; trenutek ločevanja se preobrne v trenutek povezanosti, saj se dotakne samega dialoga in ne odpira samo novega pogleda na drugega, ampak tudi na samega sebe. Kar je sprva videti kot poraz, se tako spremeni v zmago (Gurevitch 1989, 16–167).

3.1.2 Primera dialogov

V svojem delu Gurevitch predstavi tudi opis in analizo dveh konkretnih dialogov med dvema konfliktnima identitetama, ki ju je umestil v svoj krog razumevanja.

Kot prvi primer predstavi dialog med religioznimi in sekularnimi Judi glede vloge religije v splošnih javnih šolah v državi Izrael. Obe strani sta v dialogu že od samega začetka procesa poudarjali, kako pomembna je njihova lastna pozicija in kako tehtni so njihovi lastni argumenti. Že v prvih fazah pogovora so predstavniki obeh strani v dialogu poskušali prepričati nasprotno stran o lastni resnici, pri čemer drug drugega sploh niso poslušali, dokler niso prišli do mrtve točke dialoga. Ko so doumeli, da s tem pristopom ne bodo ničesar dosegli, so ubrali drugo pot in sicer pot skupnega, kjer so začeli zbirati informacije in poslušati zgodbe, pri čemer so se poskušali razumeti in se namerno izogibati konfliktnim temam.

Če bi veljala teorija, da uspešnost dialoga izhaja iz “zmožnosti razumevanja”, bi se v tej točki morala jasno pokazati uspešnost dialoga. Dialog pa je zopet zašel v slepo ulico ter prešel v zaključno fazo šele takrat, ko je eden izmed sekularnih Judov vprašal: “Ali vi

res verjamete v vse to? “ in dobil odgovor: “Ja, seveda! “ Takrat je namreč prišlo do točke, ko so spoznali, da drug drugega ne morejo dojemati na podlagi lastnih konceptov. V primeru simulacije dialoga, so religiozni Judje dojemali sekularne Jude kot “sekularno verne”, sekularni Judje pa so verne dojemali kot “verno sekularne” (Gurevitch 1989, 168), kar kaže, da so v fazi “nezmožnosti nerazumevanja” dojemali drug drugega preko lastnih konceptov. Dialog je pokazal, da kljub enakemu jeziku v dialogu in kljub temu, da si obe strani delita navidezno vsaj del skupnega sveta, prihaja do sveta pomenov, ki so obema skupinama nerazumljivi.

V drugem primeru pa je Gurevitch opisal srečanje arabskih in izraelskih učiteljev, ki so se zbrali, da bi se pogovorili, kako uskladiti dva različna politična svetova pod istim Ministrstvom za izobraževanje v Izraelu. Začetek pogovora se je odvijal s poudarjanjem skupnih vrednot in podobnosti, kot so skupne pokrajine, hrana, navade. Kmalu pa se je ta dobronamernost izčrpala in predstavniki vsake skupine so začeli pripovedovati svoje zgodbe iz otroštva. Takrat pa so se začeli kazati tudi jasni znaki nerazumevanja. Percepcija pojmov “pripadnost” in “domovina” se je med njimi močno razlikovala, saj so iste zgodbe dojemali na popolnoma drugačen, celo diametralno nasproten način.

Tako je na primer zgodba palestinskega Arabca, katerega družina se je bila prisiljena preseliti zaradi izraelske okupacije že leta 1948, povzročila nerazumevanje Izraelcev, ki se nikakor niso strinjali z oznako “nepravični agresorji”, kakor so jih poimenovali in razumeli Palestinci. Drugače je bil razumljen tudi pojem “trpljenje”, saj je bilo trpljenje Palestincev pod izraelsko vlado v zgodbi iz otroštva takoj aplicirano na trpljenje, povezano s holokavstom. Gurevitch je menil, da so se s tem, ko sta obe strani dojemali trpljenje le iz lastnega zornega kota - pri čemer so tako eni kot drugi dojemali sami sebe kot žrtve -, zaprli v “kletke svoje lastne pravice” (Gurevitch 1989, 170) ter se s tem jasno ustavili v fazi “nezmožnosti nerazumevanja”.

3.2 Habermasova komunikacijska družbena teorija

Habermas v svoji komunikacijski družbeni teoriji razlikuje dve vrsti delovanja, in sicer instrumentalno in socialno. Instrumentalno delovanje se usmerja na nesocialni svet, socialno delovanje pa na socialni svet, znotraj katerega Habermas razlikuje med

strateškim delovanjem, kjer akter stremi k izpolnitvi lastnega cilja in **komunikacijskim delovanjem**, kjer akterji stremijo najprej k doseganju medsebojnega sporazuma ter šele nato k uspešni izvedbi sporazumno koordiniranih delovanj. Pri strateškem delovanju gre za enega ali več akterjev, katerih načrt in bistvo delovanja stremita k izpolnitvi lastnega interesa, ki je običajno egoističen ter v nasprotju z interesom in cilji drugih potencialno sodelujočih racionalnih akterjev (Škerlep 1997). V nasprotju s strateškim delovanjem, ki je izvedeno zgolj zaradi lastnih ciljev, komunikacijsko delovanje sloni na skupnih načelih in normah, ki izključujejo delovanje na podlagi enostranske moči, prevare ali neravnovesja v procesu komuniciranja (Vodeb 2008, 21).

Po Habermasu je pomemben aspekt komunikacijskega delovanja diskurz, s katerim pa je mogoče začeti le, če predpostavimo idealno govorno situacijo. Ta nastopi v tistem trenutku, ko lahko predvidimo, da zmoremo v vsakem trenutku stopiti v diskurz s partnerji. Habermas razume diskurz kot sredstvo skupnega iskanja resničnosti in praktičnega soglasja o vrednotah in normah ter ga ima za učinkovit inštrument proti enostranski uveljavitvi interesov in osnovni model razumnega družbenega reda (Raušl 2005, 81).

Idealna govorna situacija predpostavlja po Habermasu, da na govorno situacijo ne vplivajo nobeni zunanji dejavniki ali zahteve komunikacijskega delovanja ter da imajo v dialogu vsi enake možnosti sodelovati. Sporazum ni mogoč, če odnosi med udeleženci niso simetrični, te pa po Habermasu (2003, 291) pogojujejo:

- **medsebojno prepoznanje,**
- **recipročna menjava perspektive, ter**
- **skupna pripravljenost gledati na lastno tradicijo z očmi drugega.**

Čeprav je bila sama idealna govorna situacija deležna kritik kot nerealna, s katero je nemogoče opisati empirične realnosti, pa je prav iz te razdalje mogoče oceniti, koliko je realnost specifičnega diskurza oddaljena od idealnega stanja, ki ga idealna govorna situacija predpostavlja (Raušl 2005, 83).

3.3 Pozicija moči v izraelsko-palestinskem odnosu

3.3.1 Zgodovinsko ozadje konflikta

Zgodovinsko ozadje vpliva na današnjo komunikacijo med izraelsko in palestinsko etnično entiteto ter pojasnjuje konflikt in današnjo pozicijo moči med njima. Ozadje tega konflikta se je v največji meri izoblikovalo v času moderne zgodovine. Veliko zgodovinarjev si je prizadevalo prikazati različne perspektive ustanovitve države Izrael ter na samo naravo izraelsko-palestinskega konflikta, ki ga na kratko lahko povzamemo tako: "majhno ozemlje, ki ga že 1200 let poseljuje arabska večina, je bilo preko Britancev, ki so si to ozemlje v letih od 1920 do 1948 lastili kot mandat, ponujeno za dom mednarodni judovski skupnosti, katerih večina je takrat živela v Vzhodni Evropi," (Cleveland 2004, 240).

Čeprav starejša zgodovina ne igra posebne vloge v današnjem konfliktu, pa predstavlja okvir, na katerem obe strani v konfliktu upravičujeta svojo pravico do tega ozemlja. Od leta 3000 pr. n. št. pa do približno 1100 pr. n. št. so ozemlje današnjega Izraela, Zahodnega brega ter večino Jordanije in Sirije poseljevali Kanaanci. Okoli leta 1900 pr. n. št. pa so to ozemlje naselili Hebrejci, ki so okoli leta 1000 pr. n. št. na tem območju ustanovili Kraljestvo Izrael, ki ga je vodil kralj David.³ Čeprav je to kraljestvo razpadlo že čez 73 let, so Judje vladali temu ozemlju še nadaljnjih 350 let, dokler ga niso v 6. stoletju pr. n. št. prevzeli Babilonci. Do 4. stoletja pr. n. št. ko si je ozemlje prisvojil Aleksander Veliki, so deželi vladali Perzijci, potem pa je prešla pod helenistično nadvlado. V 1. stoletju n. št. so ozemlje zasedli Rimljani, v tem času so se Hebrejci tudi množično naseljevali po Evropi. V 7. st. so območje zasedli Arabci, s seboj so prinesli islam ter to območje preimenovali v "Filastin". V 16. stoletju pa je to ozemlje kot provinco prevzel Otomanski imperij, ki je propadel ob koncu prve svetovne vojne (Jews for Justice 2002).

Že v 19. stoletju so se pojavljale težnje potomcev hebrejskih izseljencev po vrnitvi na ozemlje svojih prednikov, v tako imenovano "obljubljeno deželo", ki naj bi bila po

³ Sionisti so v 20. stoletju osnovali svojo pravico do tega ozemlje predvsem na Davidovem kraljestvu in na prevladi judovskega ljudstva v tistem času.

Svetem pismu njihova zakonita domovina. Svetovna sionistična organizacija je že takrat začela spodbujati Jude, da so začeli naseljevati to ozemlje, ki je bilo takrat še pod Otomanskim imperijem. To naseljevanje pa so intenzivirali predvsem med vojnama in še posebej po 2. svetovni vojni.⁴ Takrat so v krajih v katerih so živeli evropski Judje, spodbujali sioniste, ki so v nekaj letih uspeli uresničiti britansko obljubo, da na ozemlju protektorata Palestina ustanovijo judovsko državo. Veliko vlogo pri tem je odigral holokavst, načrten pomor milijonov evropskih Judov, zaradi katerega se je javna zavest strinjala z idejo o ustanovitvi doma za evropske Jude v Palestini (Cleveland 2004, 261).

Tako je bila leta 1948 ustanovljena država Izrael, kar je povzročilo nasprotovanje sosednjih arabskih držav. Maja 1948 so vojske iz Egipta, Sirije, Libanona, Jordanije in Iraka izvedle invazijo nad novonastalo državo Izrael. Invazija se je zaključila decembra istega leta, saj so bile arabske sile prešibke in slabo vodene, posledica tega pa je bila izselitev okoli 725 000 Palestincev (Cleveland 2004, 267). Leta 1967 je Izrael vzel Jordaniji še Zahodni breg, Egiptu pa Gazo, ter aneksiral vzhodni Jeruzalem, kar je med Palestinci povzročilo huda nasprotovanja. Trenutno so območja Zahodnega brega in Gaze znana pod imenom "okupirana ozemlja" (Occupied Territories), poseljuje pa jih predvsem palestinsko prebivalstvo.

3.3.2 Gospodarska in politična neenakost

Čeprav izraelska deklaracija o neodvisnosti navaja: "Država Izrael bo ohranjala popolno socialno in politično enakovrednost med svojimi državljani ne glede na religijo, raso ali spol," (Declaration of Establishment of State of Israel 1948), pa poročila združenj za človekove pravice vsako leto znova in znova pričajo o vrsti kršitev človekovih pravic, tako Palestincev, živečih na okupiranih ozemljih, kot Izraelcev arabskega porekla. Najhujše kršitve pravic so se dogajale in se še vedno dogajajo predvsem na okupiranih ozemljih, kjer se je poročalo in se še vedno poroča o hudih kršitvah, kot so deportacije, rušenje hiš, ustvarjanje nelegalnih naselij, vojni zločini, kršitve mednarodnega humanitarnega prava, zločini proti človeštvu ter kršitev Četrte ženevske pogodbe o zaščiti civilistov v času vojne (Human Rights Watch). Samo do leta 1992 naj bi namreč

⁴ Naseljevanje je vplivalo tudi na etnično strukturo protektorata Palestina, kar prikazujejo podatki, da je bilo leta 1931 82% arabske populacije in 16% judovske, leta 1946 pa 67% arabske populacije in 31% judovske (McCarthy v Cleveland 2004, 255).

država Izrael kršila kar 65 resolucij Združenih narodov (Findley 1993, 192–194), v veliki večini pa so bile tako pravice kot resolucije kršene v povezavi s Palestinci.

Če primerjamo izraelsko etnično entiteto ter palestinsko etnično entiteto na ozemlju današnje države Izrael, lahko rečemo, da ne moremo govoriti o enaki ali podobni razdelitvi moči že zaradi preprostega demografskega dejstva, da Palestinci z nekaj manj kot 20% celotnega prebivalstva predstavljajo le manjšino v Izraelu. V Izraelu je namreč 75,4% Judov, 20,3% Arabcev, ostalih 4,3% pa je označenih za “druge”, kamor spadajo predvsem beduini in Druzi (CIA World Fact Book).

Edward Said že pred več kot deset leti omenja, da izraelska sodišča sprejemajo pozitivne odločbe glede primerov neenakosti in pravic žensk, glede istospolno usmerjenih, oseb s posebnimi potrebami in tako dalje, sprejela pa niso niti enega samega zakona o zaščiti pravic arabskih skupin (Said 1998). Poročila Združenja za človekove pravice v Izraelu (The Association of Civil Rights Israel) govorijo o stalni in ponavljajoči se diskriminaciji na različnih ravneh življenja Palestinecev v Izraelu. Izraelska vlada tako na primer zavrača izdajo dovoljenj za gradnjo zasebnih hiš meščanom arabskih mest, ki so zato večinoma prisiljeni širiti svoje domove brez dovoljenja, da zadovoljijo osnovnim potrebam svojega bivanja, to pa vodi do visokih kazni in rušenja. Kršeni sta tudi pravici do dela in zaposlitve, saj palestinski državljani na splošno dosti težje dobijo delo kot izraelski državljani. Veliko delodajalcev namreč zahteva kot pogoj za zaposlitev služenje vojaškega roka, kar takoj diskriminira večino Palestinecev, saj ti niso poklicani za služenje vojaškega roka, velikokrat pa jim to tudi ni dovoljeno. Obstajajo tudi primeri, ko so bili zaposleni odpuščeni le zato, ker so bili Arabci, brez kakršnegakoli drugega pojasnila. Tudi v izobraževanju neprestano prihaja do kršitve pravic, kar se kaže predvsem v nepravilni porazdelitvi štipendiranja študija. Glede zaposlitve pa so zgovorni podatki, da je bilo do konca leta 2002 v izraelskem javnem sektorju zaposlenih le 6,1% Palestinecev, od katerih jih je večina zaposlena na mestih v arabskem sektorju in na mestih, ki jih drugače ne bi mogli zapolniti. Če k temu dodamo še podatek, da je povprečen dohodek arabske družine v Izraelu okoli 2175 dolarjev, judovske pa 3795, je tako gospodarska kot ekonomska premoč izraelske etnične entitete več kot očitna (Al-Taba 2009). Omejeno je tudi gibanje Palestinecev, živečih v Izraelu, predvsem pri obiskovanju območij Zahodnega brega in Gaze, saj jih ločuje zid, zgrajen z namenom, da bi zmanjšali teroristične napade v Izraelu, na njem je

mnogo pregledovalnih točk, kjer se izvajajo dolgotrajni in velikokrat mučni pregledi (BBC News 2005).

Neenakovredni položaj prikazujejo tudi številke o smrtnih žrtvah, o ranjenih in zaprtih na območju Izraela in na okupiranih ozemljih.⁵ Od leta 2000 je bilo namreč ubitih 1 046 Izraelcev in 3 590 Palestincev, 118 izraelskih otrok in 679 palestinskih otrok, ranjenih pa 7 126 Izraelcev in 28 497 Palestincev. Kot lahko vidimo, so te številke približno v razmerju ena proti tri do ena proti štiri za palestinske žrtve. Od leta 2000 do leta 2009 je bilo aretiranih 68 000 Palestincev, kar kaže na izjemno politično in vojaško premoč izraelske strani. Premoč v smislu prilaščanja ozemelj pa se odraža v številkah, ki pričajo, da je bilo od marca 2001 do julija 2003 uničenih 4 170 palestinskih domov ter zgrajenih okoli 60 novih izraelskih naselbin. Vrtoglav preobrat je razviden tudi v tem, da je leta 1948 le 6 odstotkov zemlje pripadalo Judovski skupnosti, v naslednjih nekaj desetletjih pa se je ta odstotek zvišal kar na 93 odstotkov zemlje, ki je, kdor ni Jud, tudi ne more kupiti (Aldiwan 2010).

Izraelsko državno ureditev predstavlja parlamentarna demokracija z večstrankarskim sistemom, v katerem imajo možnost lastnih strank tudi Palestinci. Obstajajo tri večje stranke, ki predstavljajo izraelske Arabce – Hadash, Balad in United Arab List, od skupno vseh osemnajstih v Knesetu. Palestinci imajo tudi predstavnike v izraelskem parlamentu Knesetu, kjer zasedajo 12 od 120 mest. Čeprav naj bi jih obravnavali enako kot vse ostale člane, pa so ti predstavniki pogosto podvrženi policijskim preiskavam, če ne zaprosijo za dovoljenje obiska katere od “držav, sovražnih Izraelu” kot je na primer Sirija. Tako je bilo ugotovljeno, da je bilo 8 od 9 arabskih članov Knesseta med demonstracijami fizično napadenih s strani izraelskih sil (Yoaz 2006).

S političnega stališča ima izraelska etnična entiteta premoč že s tem, da je po svoji deklaraciji o neodvisnosti ustanovljena kot država, ki je rojstni kraj Judov, kar izraelske Arabce postavi na pozicijo drugorazrednih prebivalcev. Številčno premoč pa že šestdeset let vzdržuje Zakon o vrnitvi (Law of Return 1950), ki je del osnovnega zakonika ter zagotavlja vsakemu Judu pravico priti v Izrael, ostati tam ter si pridobiti državljanstvo. Predlog spremembe zakona iz leta 1970 pa podeljuje to pravico še vsem tistim, ki imajo za starša ali starega starša Juda in tistim, ki so poročeni z otrokom ali

5 Številke veljajo za arabske državljane Izraela ter Palestince na okupiranih ozemljih.

vnukom Juda, kar je še povečalo dotok judovskih emigrantov v Izrael. Medtem ko palestinskim beguncem, ki jih je po svetu okoli štiri milijone in so se večinoma izselili ob ustanovitvi države Izrael, po zakonu ni dovoljeno priti nazaj v Izrael⁶ (The National Committee for the Heads of the Arab Local authorities 2006).

4 Empirični del

4.1 Opredelitev vzorca

Vzorec za pridobitev empiričnih podatkov predstavlja sedem državljanov Izraela, in sicer trije Palestinci in štirje Izraelci. Za predstavnike palestinske etnične entitete sem si izbrala arabske državljane Izraela in ne arabskih prebivalcev Zahodnega brega ali Gaze, ker sem se v raziskavi usmerjala na interakcijo in komunikacijo na stopnji sobivanja v isti državi. Izbrala sem si respondente iz mest, kjer je največji odstotek določene etnične entitete, da bi v odgovorih respondentov zajela čim bolj homogeno percpcijo lastne etnične entitete. Tako sem izraelske respondente izbrala iz mesta Tel-Aviv, kjer je največji odstotek izraelskega prebivalstva, palestinske respondente pa iz mesta Nazaret⁷, ki ima najvišji odstotek arabskega prebivalstva. Za starostno omejitev sem določila starost od 22 do 26 let, saj sem želela dobiti odgovore mladih ljudi, glede izobrazbe pa sem izbrala univerzitetno raven, in sicer tiste študente, ki so proti koncu študija ali pa so študij že zaključili. Za to starost in takšno izobrazbo sem se odločila, ker so prav mladi izobraženci v Izraelu tisti, ki bodo v bodoče vsaj do neke mere krojili usodo države in potencialno razreševali konflikte na različnih ravneh.

Respondenti v moji nalogi so s palestinske strani trije moški, in sicer Doraid (25), Adi (24) in Waseem (24), z izraelske strani pa moška Matan (24) in Itai (23) ter ženski Shiri (26) in Danielle (23) .

6 Argumenti za to prepoved izhajajo iz dejstva, da če bi bilo dovoljeno vrniti se nazaj vsem palestinskim beguncem, bi postali Judje manjšina v lastni državi.

7 Zaradi nenadnih nesrečnih okoliščin sem morala enega respondenta iz Nazaretha zamenjati z novim, ki pa je bil iz Haife. Haifa leži nekoliko zahodno od Nazareta, a ima nižji odstotek palestinskega prebivalstva v primerjavi z Nazaretom.

Vse respondente sem vprašala nekaj osebnih vprašanj glede vere in nacionalnosti, na tak način sem namreč želela izvedeti kako se sami definirajo. Vsi respondenti so bili rojeni in vzgojeni v državi Izrael ter imajo izraelsko državljanstvo. Palestinski respondenti živijo v krajih Nazaret (Doraid in Adi) in Haifa (Waseem), vsi štirje izraelski respondenti pa v Tel-Avivu. V kvalitativnem raziskovanju nisem upoštevala religije kot kategorije, saj sta proučevani etnični entiteti osnovani na nacionalni in ne religijski ravni, Palestinci pa tudi homogeno ne pripadajo eni veri.⁸ Vseeno pa me je zanimalo, kako respondenti sami sebe definirajo glede religije in v kolikšni meri ta opredelitev vpliva na njihove odgovore. Waseem in Adi sta se označila za nereligiozna, Doraid se je opredelil za muslimana, Danielle, ki je poročena z rabinom, je samo sebe označila za "proučevalko Tore", Shiri je ortodoksna Judinja, Itai in Matan sta se označila za zmerna Juda. Vsi so tudi označili, da je njihova trenutna država bivanja Izrael, vsi Izrealci pa da je tudi njihova država izvora Izrael, medtem ko sem dobila zelo difuzne odgovore s palestinske strani, kar lahko kaže na njihovo bolj nehomogeno percepcijo tega pojma. Doraid je tako definiriral svojo državo izvora Izrael in nacionalnost izraelsko, Adi je definiriral svojo državo izvora Palestina in nacionalnost izraelsko, Waseem pa je določil, da je država njegovega izvora Palestina in nacionalnost arabska.

4.2 Uporabljena metodologija

Za glavno vrsto metodologije sem se odločila uporabiti kvalitativno raziskovanje in sicer:

- krajši **strukturiran intervju**, saj se mi je to zdel najboljši način za pridobivanje "globljih" empiričnih podatkov preko doživljanj in izkušenj posameznikov kot predstavnikov etnične entitete ter
- **asociativni test besed**, saj sem želela ujeti tudi nezavedno dimenzijo respondentov preko kognitivne percepcije izbranih besed. Tako intervju kot test

⁸ Prav tako bi lahko rekli za sam izraelsko-palestinski konflikt, da izhaja bolj iz političnih, nacionalističnih in teritorialnih nesporazumov, kot iz verskih nesoglasij.

asociacij sem izvedla v angleškem jeziku. Vprašanja so bila posredovana in odgovori vrnjeni preko elektronske pošte.⁹

4.2.1 Strukturirani intervju

Krajši strukturirani intervju je sestavljen iz sedmih vprašanj, ki se nanašajo na pogostost in vrsto vsakdanje interakcije, na percepcijo medkulturne komunikacije med predstavniki dveh etničnih entitet ter posredno tudi na percepcijo nasprotne etnične entitete. Vprašanja so zastavljena tudi tako, da posredno preko odgovorov odkrivajo tudi vrsto socialnega delovanja po Habermasovi komunikacijski teoriji. Vsem respondentom so bila zastavljena enaka vprašanja, le ime nasprotne etnične entitete se je ustrezno zamenjalo.

S prvim vprašanjem: “Ali imaš kaj prijateljev ali znancev med Izraelci/Palestinci? Če da, kako blizu ste si, in če ne, zakaj misliš da je tako?” in **drugim vprašanjem:** “Kako pogosto imaš interakcije z Izraelci/Palestinci v vsakdanjem življenju? Ali bi jih želel imeti več, manj ali enako?” sem hotela preveriti, kako zaprti sta družbi med seboj, torej če so bolj socialno aktivni predvsem v krogih znotraj lastne etnične entitete. Prav tako sem želela izvedeti, koliko interakcij in stikov imajo predstavniki vsake izmed etničnih entitet med seboj, v kolikšni meri in kako pogosto sploh poteka komunikacija v vsakodnevem življenju med njimi, torej kako trden je temelj, na katerem naj bi se gradila uspešna komunikacija in uspešen dialog. Poleg pogostosti in narave interakcij sem želela izvedeti, kolikšna je osebna želja respondenta glede spremembe pogostosti interakcij, za katero se skriva tudi želja in pripravljenost na pogostejše in boljše komuniciranje z nasprotno etnično entiteto. Pogostost in globina interakcij ter želja po večjem oziroma manjšem številu teh daje informacije ne samo o naravi komunikacije med obema stranema, temveč odraža tudi pogled na drugo etnično entiteto.

Tretje vprašanje: “Ali si že kdaj doživel/a kakšno zelo negativno izkušnjo v interakciji z Izraelci/Palestinci, si se kdaj čutil narobe razumljenega?” in **četrto vprašanje:** “Ali si že kdaj doživel/a kakšno zelo pozitivno izkušnjo v interakciji z Izraelci/Palestinci? Če

⁹ V živo je bili nemogoče izvesti intervjuje, preko drugih internetnih komunikacijskih kanalov pa intervjuja zaradi nerednega dostopa internetne povezave pri dveh od treh palestinskih respondentov, tudi ni bilo mogoče izvesti.

da, kaj ti to pomeni?” sprašujeta po konkretnih, nadpovprečno pozitivnih in negativnih izkušnjah, ki bi lahko upravičile določen pogled na drugo etnično entiteto in na komunikacijo z njo. Iz opisa izkušenj sem želela zajeti tudi percepcijo drugačnosti in drugosti, ki ju poudarja Gurevitch, ter širši kontekst, v katerem se je ta situacija zgodila.

Peto vprašanje: “Ali se čutiš nerazumljenega oziroma narobe razumljenega z izraelske/palestinske strani? Misliš, da so Palestinci/Izraelci na splošno nerazumljeni s strani Izraelcev/Palestincev?” se dotika problematike “razumevanja” in “razumljenosti”, ki tudi igra pomembno vlogo v Gurevitchevem modelu kroga razumevanja, saj determinira, v kateri fazi dialoga komunikacija poteka. Enako je razumevanje pomembno tudi za komunikacijsko delovanje po Habermasu, saj se preko njega dosega socialno integracijo. Vprašanje je zastavljeno tako na osebni kot na nacionalni oziroma etnični ravni, saj sem želela ujeti lasten respondentov pogled, lastno zgodbo, ki pa se lahko aplicira tudi na širšo (ne)razumljenost.

Šesto vprašanje: “Ali misliš, da se komunikacija med Izraelci in Palestinci lahko izboljša? Če da, na kakšen način, če ne, zakaj ne?” se usmerja na možnost izboljšanja komunikacije med konfliktnima stranema ter na željo in pripravljenost izboljšati to komunikacijo. To se povezuje predvsem z razrešitvijo dialoga ter z možnostjo doseganja zadnje stopnje v Gurevitchevem modelu kroga razumevanja - “zmožnost nerazumevanja”.

Sedmo vprašanje: “Ali imaš kakšne prijatelje ali znance, ki so bili lažje, težje poškodovani ali so izgubili življenje v akcijah, povezanih z izraelsko-palestinskim konfliktom? Če da, misliš, da to vpliva na tvojo komunikacijo z Izraelci?” se dotika konkretnih posledic konflikta in sicer fizičnih žrtev, saj je to tudi pomemben in čustveno nabit aspekt, ki igra pomembno vlogo pri komunikaciji z nasprotno etnično entiteto ter vpogleda na “drugo” stran, ki je po mojih predpostavkah zaradi tega negirana in negativizirana. Prav tako sem s tem vprašanjem želela raziskati, v kolikšni meri je komunikacijsko delovanje zaradi čustvene prizadetosti lahko potencialno preusmerjeno na strateško delovanje po Habermasu.

4.2.2 Asociativni test besed

Pri dodatnem krajšem asociativnem testu besed¹⁰, kjer je bilo izbranih devet besed, so morali respondenti napisati prvo besedo ali izjemoma več besed, ki so jim ob prebrani besedi prišli na misel. Izbranih je bilo devet besed, ki se neposredno vežejo na izraelsko-palestinski konflikt. To so besede, ki opisujejo obe etnični entiteti - "Jud" (Jew), "Arabec" (Arab), nadalje besedi, ki predstavljata ime konfliktnega ozemlja, to sta "Izrael" (Israel) in "Palestina" (Palestine), ter štirje splošni pojmi, ki pa so neposredno ali posredno vezani na izraelsko-palestinski konflikt: "genocid" (genocide), "eksodus" (exodus), "domovina" (homeland), "komunikacija" (communication) in "sobivanje" (coexistence).

Z asociacijami sem želela ugotoviti, kako se zgolj preko lastnih konceptov in znotraj lastne mreže pomenov izraža etnocentrična perspektiva, ki je značilna za tretjo fazo Gurevitchevega kroga razumevanja in za katero v hipotezi A3 predpostavljam, da je faza, v kateri se nahaja specifičen primer medkulturne komunikacije. Preko besed, ki opisujejo narodnost, sem želela izvedeti, kako respondenti kognitivno percipirajo nasprotno etnično entiteto, preko besed, ki pomenijo konfliktno ozemlje, kako percipirajo ozemlje, ki si ga delijo, preko ostalih besed pa sem želela dobiti kognitivno percepcijo pojmov, ki se velikokrat uporabljajo v označevanju interakcije in dialoga med tema dvema etničnima entitetama.

4.3 Rezultati

4.3.1 Strukturirani intervju

Na **prvo vprašanje** so vsi trije Palestinski respondenti odgovorili pritrdilno. Večinoma imajo vsakodnevne stike predvsem s sodelavci, Waseem in Adi pa imata tudi zelo tesne prijateljske stike s predstavniki izraelske etnične entitete, ki pa imajo podobne politične poglede kot oni. Trije izraelski intervjuvanci so odgovorili, da imajo znance palestinskega porekla, a večinoma v službi, Danielle pa je bila edina, ki je rekla, da nima nobenega stika s predstavniki druge narodnosti, njena najbližja točka povezave je

¹⁰ Test asociativnih besed se je začel pojavljati v psihologiji, z namenom, da bi se raziskalo človekovo nezavedno. Metoda je bila uporabljena za določitev specifičnih kognitivnih zaznav pri posameznikih, za določitev posameznikovih psiholoških kompleksov ter osebnostnih značilnosti. To metodo sta uporabljala in raziskovala tako Freud kot Jung, slednji pa jo je tudi obširno opisal v svoji knjigi *The association Method* leta 1910.

identifikacija z arabskimi ženskami v trgovinah, za arabske moške pa pravi, da so videti grozljivo. Sama je hotela sodelovati v oddaji "Slim Peace", kjer naj bi skupaj hujšalo šest Judov in šest Arabcev, a se je zadnji trenutek odločila, da ne bo sodelovala, in sicer zato, ker je njen mož videl arabskega dečka, ki je namenoma zapeljal v skupino izraelskih vojakov. Že pri tem vprašanju je omenila tudi negativno izkušnjo svoje prijateljice, ki sicer govori z Arabci in je imela izkušnjo, da jo je arabski voznik ogoljufal. Danielle je omenila, da se ji zdi, da arabski učitelji kričijo na otroke, in da se ji ta njihov način komunikacije zdi zelo čuden.

Na **drugo vprašanje** so vsi respondenti odgovorili, da imajo vsakodnevne interakcije s predstavniki druge strani, več jih je omenilo, da si sicer delijo pločnike, pošto in trgovine in delajo skupaj, do večjih osebnih interakcij pa ne prihaja. Doraid je rekel, da se včasih raje drži ob strani, ker čuti, da na nekaterih krajih ni sprejet. Danielle je spet predstavila bolj skrajno različico z izjavo "nikoli še nisem govorila z Arabcem", pri čemer je dodala, da so Arabci v Jeruzalemu videni kot fizični delavci in hišniki, na katere morajo zmeraj paziti, da jim česa ne ukradejo. O količini interakcij je bil splošen odziv intervjuvancev zelo mlačen in brezbrizen: "Ja, taka količina je ok," ali "Me ne bi motilo, če bi imel več interakcij," ali "Temu ne posvečam veliko pozornosti," ali "Ne zdi se mi pomembno, ali imam več ali manj interakcij." Adi je rekel, da je narava same okupacije in bivanja taka, da jih združuje v vsakodnevnom življenju in da glede tega nimajo veliko izbire. Opozoril je tudi, da ni pomembno vprašanje, ali hočejo imeti več ali manj interakcij med sabo, pomembno vprašanje je, če si želi, da podrejo njegovo hišo, in njegov odgovor je ne. Vidi se, da imajo vsi intervjuvanci vsakodnevno interakcijo med seboj, ki pa ostaja v večini primerov bolj izven osebnih stikov.

V sklopu **tretjega vprašanja** so trije respondentni odgovorili z "Ne, nič posebnega," dva z izraelske in eden iz palestinske strani. Waseem je rekel, da ni izkusil nobene zelo negativne izkušnje, razen nekaj pričkanj v povezavi s politiko. Adi pa je izrazil malce drugače: "Seveda, na nas se gleda diskriminatorno vsak dan, pogosto nas brez večjih problemov vržejo ven iz klubov, restavracij, služb in univerz." Nadaljuje z zgodbo, kako je bil neke noči popolnoma brez razloga pretepen s strani izraelske policije, ker je samo stal zraven avtomobilske nesreče. Itai opisuje izkušnjo, ko je bil star 12 let. Spomni se uslužbenca arabskega porekla v mestni hiši, ki je rekel, da bi bilo potrebno ubiti vse Izraelske Jude. Danielle pa opiše svojo negativno izkušnjo, ko je videla arabske otroke

na cestah, ki so se zelo nasilno obnašali do mačk, videla pa je tudi arabskega fantka, ki je v živalskem vrtu podrl judovsko punčko. Več kot polovica respondentov je torej imela konkretne negativne izkušnje s predstavniki druge strani.

Trije od sedmih intervjuvancev (dva Palestinca in en Jud) so kot odgovor na **četrto vprašanje** navedli, da niso imeli nobene izjemno pozitivne izkušnje z drugo stranjo, Waseem je rekel, da ima dnevno zelo dobre izkušnje, saj je njegov najboljši prijatelj izraelski Jud. Dva izraelska intervjuvanca sta opisala pozitivne izkušnje s palestinskimi Arabci v različnih situacijah, pri čimer nobene situacije nista posebej izpostavila, za Arabce sta menila, da so prijazni in da radi pomagajo. Danielle je opisala pozitivno izkušnjo, ko se je nasmehnila arabski deklici in ji vrgla žogo nazaj. K temu je dodala, da se ji zdi, da družina te deklice ni bila tipično arabska: "Morda zato, ker je bila premožna, morda pa so bili Druzi".

Peto vprašanje, ki govori o percepciji biti nerazumljen, je Adi označil za napačno postavljeno in tudi sicer povsem nepomembno vprašanje. "Ne moreš se ukvarjati z nepomembnimi problemi, ko je treba rešiti osnovne in bistvene življenjske probleme, kot so pomanjkanje hrane, vode, elektrike, življenjskega prostora in poskrbeti za osnovne potrebščine, pomembne za preživetje. Ob pomanjkanju vsega tega ni pomembno, ali si razumljen ali ne," pravi. Doraïd je rekel, da se sicer počuti nerazumljenega na osebni ravni, na širši nacionalni in mednarodni ravni pa izraelski Arabci oziroma Palestinci niso nerazumljeni, kot pravi sam: "Izraelci še predobro razumejo Palestince in natanko vedo, kaj Arabci želijo in zahtevajo, pa kljub temu ignorirajo njihove pravice." Waseem pa je menil, da imajo na splošno Izraelci napačno percepcijo o Arabcih, predvsem o Palestincih: "Verjeti hočejo, da smo primitivci, da je naša družba zastarela in ne verjame v načela razsvetljenstva in modernosti." Izraelski respondenti so odgovorili, da se obe strani ne moreta razumeti med seboj zato, ker obe utemeljujeta svoja mnenja na predsodkih pa tudi zaradi splošnega političnega razmišljanja, ali kot je rekel Matan: "Vse je v politiki in ne med narodoma". Danielle je rekla: "Palestinci sami sploh niso problem. Sama njihovega mnenja ne poznam in me kot tudi ne zanima. Bolj pomembno se mi zdi, da se Judje kot narod usmerimo sami nase in poskušamo postati boljši ljudje."

Na **šesto vprašanje** o možni izboljšavi komunikacije med obema stranema, je Adi odgovoril: "Komunikacija je spet en mit, za nas je kot mit o Božičku. Najprej so rekli, da je Jaser Arafat komuniciral z Izraelci, v naslednjem trenutku pa so ga že označili za terorista. Mislim, da komunikacija ne more rešiti tega problema, komunikacija ne more biti vzrok, ampak je lahko le posledica miru in mirnega, dostojnega življenja. Dajte nam pravice in mir in z nikomer ne bomo imeli nobenih težav pri komuniciranju." Po Doraidovih besedah pa obstaja možnost, da se ta komunikacija izboljša, ampak sam ne ve točno, kako. Waseem je rekel, da je to možno doseči z boljšim medsebojnim spoznavanjem ter s poudarjanjem podobnosti in ne drugačnosti. Trije izmed judovskih respondentov so izrazili mnenje, da obstaja možnost doseči boljšo komunikacijo, dva od teh pa sta poudarila, da je to možno doseči samo, če si tudi Palestinci to želijo. Danielle je poudarila, da je bolj pomembno, da izraelski Judje izboljšajo komunikacijo med seboj, ter dodala, da so za nasilno vedenje na okupiranih območjih krivi Palestinci sami, saj s svojimi terorističnimi napadi silijo izraelske vojaške sile v nasilno obnašanje.

Na zadnje, **sedmo vprašanje**, kako fizični napad na sorodnika ali prijatelja lahko vpliva na njihovo komunikacijo z nasprotno stranjo, je pet od sedmih intervjuvancev (vsi, razen Doraida in Waseema) odgovorilo, da je bil nekdo od njihovih bližnjih fizično napaden. Doraid je rekel, da osebno sicer ne pozna nikogar, da pa je bil pa sam ranjen med demonstracijami, kar pa ne vpliva na njegovo komunikacijo z Izraelci. Adi je rekel, da to tudi vpliva na njegovo komunikacijo, Itai pa je povedal, da je bila njegova sestra ubita v palestinskem terorističnem napadu in da to zagotovo vpliva na njegovo komunikacijo z nasprotno stranjo, ampak ne ve natanko, kako. Za Shiri ta izkušnja ne bo spremenila njenega dojemanja izraelskih Arabcev, Matanu pa je ta izkušnja povečala željo, da bi ustavil konflikt. Torej štirje od petih, ki imajo ali so imeli nekoga, ki je bil fizično ranjen, pravijo, da to na nek način vpliva na njihovo prihodnjo komunikacijo z nasprotno stranjo. Adi pove, da če seštejemo število mrtvih Palestincev v zadnjih šestdesetih letih ter k temu dodamo še vse politične zapornike in vse ranjene Palestince, ga skoraj ni Palestinca, ki ne bi poznal nekoga, ki se mu ne bi kaj zgodilo.

4.3.2 Asociativni test besed

Palestinci so asociirali besedo "**Izrael**" z negativnimi besedami, kot so "rasizem", "zlo" in "zanikanje", medtem ko so Izraelci to isto besedo asociirali s skoraj binarno

nasprotnimi besedami, in sicer: “lepa dežela”, kraj rojstva”, “domovina”, “kraj, ki ga imenujem dom”.

Palestincem beseda “**Palestina**” asociira (dvakrat) na besedo “dom”, druga asociacija pa je bila še beseda “življenje”, medtem ko so jo Izraelci asociirali kot “nezrel narod”, “take stvari ni – fikcija”, “problem” in “ime države pred letom 1948”.

Beseda “**Arabec**” je bila s strani Palestincev asociirana z besedami “preprosti ljudje”, “skupnost” in “toplo srce”, s strani Izraelcev pa z besedami “nasilni”, “instinktivni”, “fundamentalistični”, najbolj skrajni odgovor z judovske strani pa se je glasil: “Razumljeni bi lahko bili kot zelo dobri ljudje, če jih ne bi toliko sovražili”.

Besedo “**Jud**” so v obeh nacionalnih skupinah povezali z religijo. Dva izraelska respondenta sta se direktno odzvala z besedo “jaz”, eden od palestinskih respondentov jo je povezal z besedo “okupacija”, drugi pa je odgovoril: “Religija in ne nacionalnost.” Čeprav je bila ta beseda v obeh nacionalnih skupinah dojeta v povezavi z religijo, sta se dva izmed štirih izraelskih respondentov direktno identificirala z njo, s palestinske strani pa sta bili asociaciji bolj negativni in sta se navezovali na okupacijo teritorijev ter na zanikanje judovstva kot nacionalnosti.

Na besedo “**domovina**” so se vsi štirje izraelski respondentje odzvali z besedo “Izrael”, medtem ko so Palestinci povezali to besedo z besedami “praznina”, “včasih ni vredno” in “solze”. Judovski respondenti so ta pojem dojeli popolnoma homogeno, medtem ko je za palestinske respondente videti, da so že izgubili vero v pomen te besede in je zato zanje postala pojem praznega pomena.

Beseda “**genocid**” je bila z izraelski strani dvakrat povezana z besedo “holokavst”, njihova odgovora pa sta bila še “Ruanda” in “Irak”. Palestinci so povezali to besedo s trenutnim dogajanjem, in sicer so bili njihovi odgovori: “Gaza 2008”, “še vedno se dogaja” in “Bližnji vzhod”. Obe strani sta povezali to besedo z negativnimi asociacijami, kot sta “nočna mora” in “zlo”.

Beseda “**izgon**” je bila s palestinske strani dvakrat povezana z letom “1948”, medtem ko je bila z izraelske strani povezana z besedami “prvič, ko so nas preganjali kot narod”

in "izhod iz suženjstva". Obe skupini sta povezali to besedo s svojimi lastnimi izkušnjami in z zgodovino lastnega naroda. Leto 1948 je namreč letnica, ko je palestinsko ozemlje padlo pod izraelsko okupacijo, Izraelci pa so jo povezali z biblijskim izgonom Judov. S palestinske strani je bil podan še odgovor "nič", kar implicira na prazen pomen, ki ga za nekatere nosi ta beseda.

Beseda "**sobivanje**" je bila s strani večine respondentov obeh etničnih izvorov asociirana negativno kot: "fantazija", "neumnost", "ni rešitev", "ko se pojavi, izgubi svoj pomen".

Obe skupini sta besedo "**komunikacija**" povezali s tehnologijo in mediji kot "internet" in "TV", zanimiva pa je bila asociacija Adija, ki je ob besedi komunikacija zapisal: "je rezultat miru in ne obratno".

5 Interpretacija rezultatov in diskusija

Narava dialoga med palestinskimi in izraelskimi respondenti se kaže preko pogostih interakcij, ki pa so v večini primerov na nek način prisiljene, nujne. Skupna pot Izraelcev in Palestincev so pločniki, ceste, pošte in trgovine, ki si jih delijo v vsakdanjem življenju, to so njihove skupne točke, ki jih silijo v interakcijo in komuniciranje ter jim do neke mere zagotavljajo vzdržen medsebojni obstoj v skupnem svetu. Glede na to, da je v večini primerov odnos do predstavnikov nasprotne strani precej površinski, lahko rečemo, da gre delno za določeno distanco, katero držijo drug do drugega, da bi se izognili neljubemu soočenju, konfliktom in nesoglasjem. Čeprav so interakcije z nasprotno etnično entiteto vsakodnevne, pa je predvsem šokantna in presenetljiva medsebojna vsestranska brezbržnost in malodušnost glede pogostosti interakcij, saj se ob morebitni pogostejši interakciji z nasprotno stranjo nekateri počutijo ogrožene, nesprejete in prestrašene, zaradi česar se usmerjajo predvsem in zgolj na svojo etnično skupino. Odgovori implicirajo na dejstvo, da sta v večini primerov etnični entiteti sicer odprti za sodelovanje na vsakdanji ravni, na primer kot sodelavci in znanci, globlji in tesnejši odnos med njimi pa ni mogoč, če si ne delijo podobnega političnega stališča.

Več kot polovica respondentov (štirje od sedmih) je imela zelo negativno izkušnjo z nasprotno stranjo in manj kot polovica (trije od sedmih) zelo pozitivno, kar ne kaže na to, da interakcija med etničnima entitetama na splošno ni v veliki večini negativna. V vseh treh konkretnih negativnih primerih se pojavlja element nasilja, s tem da se zdijo palestinska soočenja bolj konkretna in izraelska prostorsko in časovno distancirana, kar kaže na intenzivnejšo izpostavljenost negativni interakciji palestinske strani.

Ignoriranje resničnega strahu, jeze ali bolečine drugega z opravičevanjem lastnih dejanj ter percepcija nasprotne etnične entitete kot senco, negacijo lastne pravice, resnice in ekskluzivnosti se kaže v opisovanju dogodkov povsem črno-belo, usmerjanje na lastni narod in lastne cilje, kar kaže na znake egoizma, značilne za strateško delovanje v Habermasovem komunikacijskem krogu. Prav tako se to kaže v podzavestnem povezovanju določenih pojmov kot na primer "Arabec" in "nepremožen" ter posploševanju lastnih pravic in resnic na univerzalno raven.

Kot razlogi za napačno percepcijo in neuspešno komunikacijo sta bila navedena namerno ignoriranje palestinskih potreb ter napačna predstava o Palestincih, kar zopet aplicira na "nezmožnost nerazumevanja". Po besedah respondentov bi bilo komunikacijo mogoče izboljšati s poudarjanjem podobnosti in ne drugačnosti, pogoj za boljšo komunikacijo pa predstavlja tudi želja nasprotne strani¹¹ po boljši in uspešnejši komunikaciji. Lahko rečemo, da fizična izguba ali prizadetost bližnje osebe vplivata na prihodnjo komunikacijo in percepcijo, kar pa le še bolj pogloblja "nezmožnost nerazumevanja". V odgovorih ni bilo poudarjeno, da bi poškodba ali fizična izguba bližnje osebe negativno vplivala na komunikacijo z nasprotno stranjo, zaradi česar ne morem trditi, da se je njihovo komuniciranje nagnilo bolj k strateškemu komunikativnemu delovanju. Ugotovila sem tudi, da religioznost nima večjega vpliva na odgovore respondentov, kar kaže na že prej omenjeno teritorialno in politično naravo konflikta.

Pri testu asociativnih besed, se je izkazalo, da drugačne in celo nasprotujoče si asociacije istih besed, kažejo, po Gurevitchu, na "pot drugečnega". Z negativno

¹¹ Tukaj se spet kažejo predpostavke, izhajajoče zgolj iz lastnega centra zavesti, saj se navaja za vzrok neuspešnosti drugo stran, za katero se predvideva, da noče komunicirati.

kognitivno percpepcijo nasprotne strani kažejo na definiranje nasprotne strani preko lastnega centra zavesti. Preko asociiranja besed, povezanih s konfliktom, se tako kaže etnocentričen zorni kot. Obe skupini namreč gledata druga na drugo z negativno konotacijo, ki se nanaša tako na karakteristiko ene skupine (nasilni, instinktivni) kot na aktivnost druge skupine (okupacija).

Že pri osnovnih podatkih, s katerimi so se morali opisati respondenti (država izvora in nacionalnost), je videti razliko in različnost med respondenti različnih etničnosti¹², saj Izraelci svojo identiteto definirajo dosti bolj homogeno kot Palestinci. Gola dejstva, ki jih navajam predhodno, pa pričajo, da izraelska in palestinska etnična entiteta nista gospodarsko in politično enakovredni, kar se javno in zasebno odraža v vsakodnevni diskriminaciji na različnih življenjskih področjih.

Po Habermasovi teoriji je diskurz, ki je v sklopu komunikacijskega delovanja ključen za doseganje soglasja, pogojen z idealno govorno situacijo. Slednja pa nastopi le takrat, ko imajo vsi udeleženi enako možnosti sodelovati v dialogu. Sporazum namreč ni mogoč, če odnosi med udeleženci niso simetrični, samo komunikacijsko dejanje pa izključuje enostransko premoč, prevare ali neravnovesja v procesu komuniciranja (Vodeb 2008, 21). Po Habermasu tako komunikacija med dvema nesimetričnima stranema sploh ni mogoča. Čeprav njegova teorija predstavlja idealno družbeno situacijo in je v praksi tako rekoč nemogoča, vseeno opozarja na dejstvo, da dve strani v dialogu ali diskurzu ne moreta uspešno komunicirati, če med njima obstaja očitna gospodarska in politična neenakovrednost.

Iz strukturiranega intervjuja in asociativnega testa besed ugotavljam, da odnosi med udeleženci v diskurzu niso simetrični, saj se po Habermasovi definiciji simetričnosti,

12 Problematika identite se navezuje tudi na premoč izraelske etnije nad palestinsko, saj se predvsem Palestinci drugih in tretjih generacij ubadajo z vprašanji kot so koliko se morajo integrirati v izraelsko družbo, da lahko uspejo ali da si zagotovijo preživetje, ter koliko morajo ostati zvesti lastni etnični identiteti.

udeleženci med seboj legalno popolnoma ne priznavajo¹³, recipročno niso sposobni menjati perspektive, prav tako pa tudi niso pripravljeni gledati na lastno tradicijo z očmi drugega, temveč ravno nasprotno. Tako lahko sklepamo, da po Habermasovi teoriji zaradi nesimetrične porazdelitve moči v diskurzu, komunikacija med Izraelci in Palestinci ni mogoča, kar se v praksi kaže v njeni neuspešnosti. To pa pojasnjuje tudi razlog, zakaj je nemogoče v dialogu med izraelsko in palestinsko etnično entiteto prestopiti iz faze “nezmožnosti nerazumevanja” v fazo “zmožnosti nerazumevanja”.

Komuniciranje kot tako deluje kot mit, kot nekaj, čemur ne gre zaupati, saj se prav zaradi komunikacije, na primer, heroj lahko spreobrne v terorista (primer Jaserja Arafata). Zanimiv je pogled palestinske strani, kjer komunikacija ni označena kot vzrok, ampak kot posledica mirnega in dostojnega življenja. Odgovor s palestinske strani pa poudarja tudi pomembnost zadovoljevanja osnovnih človekovih potreb, ki nastopijo pred pomembnostjo komuniciranja. Gre za pojav negiranja nasprotne strani v dialogu ter komunikacije z njo, če eksistencialne potrebe niso zadovoljene. Če na to navežemo še Maslowo teorijo hierarhije potreb, kjer je potreba po komunikaciji in razumevanju veliko višje kot osnovne človekove pravice in psihološke potrebe, je to tudi popolnoma logično (Maslow 1997). Na tem mestu se odpira vprašanje, ali je sploh mogoča “zmožnost nerazumevanja”, če strani v dialogu ne posedujeta vsaj približno enake moči? V Gurevitchevih primerih simulacije dialoga, so bili za diskusijsko mizo vsi respondenti enakovredni. Kaj pa, ko se ta teorija prenese na ulice in na različna področja vsakdanjega življenja? Ali v tem primeru ni nujno potrebno izpostaviti etnocentrične in egocentrične misli, da bi zadovoljili osnovne človekove potrebe in preživel? Ali je sploh mogoče primerjati “resnični strah, jezo in bolečino” med stranema, če moramo med seboj primerjati okoliščine zadovoljevanja osnovnih človekovih potreb, ki zagotavljajo preživetje, in okolja, v katerem so te potrebe zadovoljene?

6 Sklep

Z analizo rezultatov sem ugotovila, da so interakcije med Palestinci in Izraelci na vsakodnevni ravni sicer pogoste, vendar površne in distancirane. Tezo A1 delno potrjujem; interakcija med Palestinci in Izraelci je na vsakodnevni ravni pogosta, toda

¹³ Ne priznavajo legalni obstoj države nasprotne strani ter upravičenosti bivanja predstavnikov nasprotne etnične entitete.

kljub temu ni mogoče trditi, da je predvsem negativna, saj se v skoraj enaki meri in intenziteti pojavljajo tudi pozitivne interakcije in pozitivne oblike komunikacije (na primer tesno osebno prijateljstvo), močno vlogo pa igra tudi vsesplošna distanciranost, ki je med narodoma zgradila nevidni zid. V celoti potrjujem tezo A2, saj so skoraj vse asociacije izražale etnocentrično percepcijo ter pogled izključno skozi lastni zorni kot. Z analizo asociacij bi lahko rekli, da so v večini primerov respondenti povezovali besedo z izkušnjami svojega naroda, kar kaže na dojemanje teh besed znotraj že ustvarjenih konceptov. V celoti potrjujem tudi tezo A3, na katero sta se vezali tezi A1 in A2. Odgovori, pridobljeni preko kvalitativne analize kažejo namreč vse značilnosti Gurevitcheve faze “nezmožnosti nerazumevanja”.

Tako na podlagi interpretacije odgovorov kot na podlagi Habermasove komunikacijske teorije o diskurzu in idealni govorni situaciji potrjujem tudi tezo B. Tukaj pa se mi je odprla povsem nova dimenzija, na katero prej sploh nisem bila pozorna, in sicer to, da je zadovoljitev osnovnih človekovih potreb pogoj za uspešno komuniciranje in uspešen dialog in ne njegov produkt. Ko se namreč Gurevitcheva teorija prenese iz diskusijskih miz na ceste in ulice, kjer se ena od strani v dialogu v vsakdanjem življenju sooča z diskriminacijo in borbo za zadovoljitev osnovnih človekovih pravic in potreb, je etnocentrična perspektiva ne samo opravičujoča, ampak celo nujna za preživetje. Izkaže se lahko celo za edino stvar, ki veže in drži ljudstvo skupaj, in edini vir moči za prizadeto in ogroženo nacionalno identiteto. Mnogokrat spregledano neenakost v mednarodni sferi lepo prikaže tudi citat vodje Hizbollah, Hassana Nasrallah-a, ki je o mednarodnem srečanju v Egiptu leta 2007 izjavil: “Palestinci morajo nehati metati kamne in Izraelci morajo nehati metati ognjene rakete. Po mnenju udeležencev srečanja v Sharm el-Sheiku so rakete torej enake kamenju.”

Znan je primer naloge “devetih točk”, kjer so po tri točke postavljene v tri vrstice. Potrebno je s štirimi ravnimi črtami povezati vse točke, ne da bi isto linijo dvakrat ponovili. Skoraj vsak, ki se naloge loti, najprej pomisli, da je rešitev potrebno iskati znotraj okvirja, ki jih zarisujejo točke, v bistvu pa edino možno rešitev predstavlja linija, ki jo je potrebno potegniti izven tega velikega kvadrata iz točk, torej izven okvirja, zarisane in omejenega z devetimi točkami. In prav tako deluje na nas tudi naša kultura, saj običajno zmeraj razmišljamo le znotraj tega okvirja pridobljenih konceptov, medtem ko je potrebno za pravo rešitev konfliktnega kulturnega dialoga ter

za uspešno medkulturno razumevanje in komuniciranje sestopiti iz tega okvirja in na celotni položaj pogledati z drugega vidika in zornega kota, ki omogočata novo perspektivo, ki seže globlje in dlje.

Čeprav se nam zdi po težkih desetletjih izraelsko-palestinskega konflikta malo verjetno, da bo rešitev prišla kmalu, pa morda leži prav tu – v preskoku iz faze “nezmožnosti razumevanja” v fazo “zmožnosti nerazumevanja”. Ta preskok bi bil nemara mogoč, če bi se povečala politična in gospodarska enakost in enakopravnost med izraelsko in palestinsko etnično entiteto, ki bi omogočili začetek uspešnega diskurza in daljnosežnega sožitja. Pri tem bi morali mnogi prebivalci tega ozemlja, še posebej njihovi politični in kulturni predstavniki, sestopiti iz ”kletke svoje lastne pravice” ter zarisati tisto edino možno in pravo rešitev izven okvirja devetih točk.

7 Literatura

Aldiwan. 2010. *Statistična študija*. Dostopno prek: <http://aldiwan.org/news-action-show-id-1823.htm> (13. maj 2010).

Al-Taba, Maheer. 2009. Palestinska statistika ob obletnici Naqbe. *Palestinian Economic Blog*, 18. april. Dostopno prek: <http://smartsoft.maktoobblog.com> (13. maj 2010).

CIA World Fact Book. Dostopno prek: <https://www.cia.gov> (15. maj 2010).

Cleveland, William. 2004. *A history of Modern Middle East*. Boulder: Westview Press.

BBC news. 2005. *Q&A: What is the West Bank barrier?*. Dostopno prek: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3111159.stm (10. maj 2010).

Declaration of Establishment of State of Israel. 1948. Dostopno prek: <http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Guide%20to%20the%20Peace%20Process/Declaration%20of%20Establishment%20of%20State%20of%20Israel> (10. maj 2010).

Findley, Paul. 1993. *Deliberate Deceptions*. New York: Lawrence Hill Books.

Fisk, Robert. 2008. Why bombing Ashkelon is the most tragic irony. *The independent*,

12. december. Dostopno prek:
<http://www.independent.co.uk/opinion/commentators/fisk/robert-fisk-why-bombing-ashkelon-is-the-most-tragic-irony-1216228.html> (30. maj 2010).

Gurevitch, Z.D. 1989. The Power of Not Understanding: The Meeting of Conflicting Identities. *Journal of Applied Behavioral Science* (25): 161–173.

Habermas, Jürgen. 2003. *The Relationship between Theory and Practice Revisited*. Cambridge: MIT Press.

Jews for Justice. 2002. *The origin of the Palestine-Israel conflict*. Dostopno prek:
http://www.deiryassin.org/pdf/origin_booklet.pdf (18. maj 2010).

Maslow, A.H. 1997. A theory of human motivation. *Psychological review* (50): 370–396.

Raušl, Marjetka. 2005. Habermasova teorija komunikativnega delovanja v teološki perspektivi. *Bogoslovni vestnik* 1 (65): 74–91.

Said, Edward. 1998. Fifty years of dispossession. *Weekly Ahram*, 13. maj. Dostopno prek: <http://weekly.ahram.org.eg/1998/376/pal1.htm> (19. maj 2010).

Škerlep, Andrej. 1997. *Komunikacija v družbi, družba v komunikaciji*. Ljubljana: FDV.

The Association of Civil Human Rights in Israel. Dostopno prek:
<http://www.acri.org.il/eng/> (25. maj 2010).

Tha national committee for the Heads of the Arab Local authorities. 2006. *The future vision of Palestinian Arabs in Israel*. Dostopno prek:
<http://www.adalah.org/newsletter/eng/dec06/tasawor-mostaqbali.pdf> (19. maj 2010).

The law of return 5710 – 1950. Dostopno prek:
http://www.mfa.gov.il/MFA/MFAArchive/1950_1959/Law%20of%20Return%205710-1950 (10. maj 2010).

Vink, Nico. 2005. *Dealing with Differences*. Amsterdam: KIT Publisher.

Vodeb, Oliver. 2008. *Družbeno odzivno komuniciranje*. Ljubljana: FDV.

Wang, Jianglong. 2002. Knowing the true face of a mountain: Understanding communication and cultural competence. *Online Readings in Psychology and Culture*. Dostopno prek: <http://www.ac.wvu.edu/~culture/Wang.htm> (13. maj 2010).

Yoaz, Yuval. 2006. Bar-On wants passports of Arab MKs who visited Syria revoked. *Haaretz*, 10. September. Dostopno prek: <http://www.haaretz.com/news/bar-on-wants-passports-of-arab-mks-who-visited-syria-revoked-1.196942> (16. maj 2010).

8 Priloga A: Vprašalnik, kot so ga prejeli respondenti

Part I - Background and Personal Information

Gender:

Age:

Nationality:

Country of Origin:

Current country of Residence:

Religion (How religious would you consider yourself?):

Level of education:

Part II – Word Association Test

Please write down the first word that comes to your mind when you see the following terms (exceptionally you can write also maximum up to five words).

Israel:

Palestine:

Jew:

Arab:

Homeland:

Genocide:

Exodus:

Coexistence:

Communication:

Part III – Interview Questions (for Palestinians)

1. Do you have any Israeli friends or acquaintances? If yes, please describe the relationships. If no, why do you think this is the case?
2. How much interaction do you have with Israelis in everyday life? Would you like to have more, less or a similar amount of interaction with Israelis?
3. Have you ever had an outstanding negative interaction or miscommunication with an Israeli? If yes, please describe the event briefly and why you think it took place.
4. Is there a particular experience that you have had with an Israeli which stands out in your mind as very positive? If yes, please describe the event briefly.
5. Do you think you are wrongly perceived/misunderstood by Israelis? Do you think Palestinians, in general, are wrongly perceived/misunderstood by Israelis? Please explain.
6. Do you think it is possible to improve communication between Israelis and Palestinians? If yes, how? If no, why not?
7. Have you or someone close to you (friend/relative) been physically injured as a result of violence in the conflict in this region? If so, do you think this affects your desire/willingness to communicate/interact with Israelis? Do you think this affects the way you communicate with Israelis?

Part III – Interview Questions (for Israelis)

1. Do you have any Palestinian friends or acquaintances? If yes, please describe the relationships. If no, why do you think this is the case?

2. How much interaction do you have with Israelis in everyday life? Would you like to have more, less or a similar amount of interaction with Palestinian?
3. Have you ever had an outstanding negative interaction or miscommunication with a Palestinian? If yes, please describe the event briefly and why you think it took place.
4. Is there a particular experience that you have had with an Israeli which stands out in your mind as very positive? If yes, please describe the event briefly.
5. Do you think you are wrongly perceived/misunderstood by Palestinians Do you think Israelis, in general, are wrongly perceived/misunderstood by Palestinians? Please explain.
6. Do you think it is possible to improve communication between Palestinians and Israelis? If yes, how? If no, why not?
7. Have you or someone close to you (friend/relative) been physically injured as a result of violence in the conflict in this region? If so, do you think this affects your desire/willingness to communicate/interact with Israelis? Do you think this affects the way you communicate with Israelis?